К. О. Ващенко,
Голова Національного агенства
України з питань державної служби доктор політичних наук, професор.
С. П. Дмитренко,
кандидат політичних наук, доцент,
завідувач кафедри політології
і публічного управління та адміністрування
НПУ імені М. П. Драгоманова

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНСТИТУТУ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Актуальність удосконалення інституту державної служби в умовах реалізації нового законодавства про державну службу пов'язана з низкою системних недоліків у цій сфері, що накопичувалися впродовж попередніх років. Головні проблеми державної служби в Україні були пов'язані з недотриманням принципів прийняття на державну службу на основі професійних здобутків, політичної нейтральності, відкритості та прозорості в роботі державних службовців, що супроводжувалось слабкою дисципліною та відповідальністю. До прийняття Закону "Про державну службу" не були визначені єдині стандарти вступу на державну службу, в тому числі процедури призначення на посади та просування по службі. Більшість центральних органів виконавчої влади не застосовували сучасні інструменти управління людськими ресурсами та навчання, а незбалансована система оплати праці призвела до нерівності у системі державного управління [2, с. 42]. У 2014 р. стало очевидним, що без системної перебудови державної служби на основі європейських принципів і стандартів належного врядування, Україні не вдасться досягти дієвого успіху в реформуванні усіх сфер суспільного життя. Тому протягом 2014–2015 рр. Національним агентством з питань державної служби (НАДС) у тісній співпраці з провідними вітчизняними та європейськими експертами, представниками фахових неурядових організацій, зацікавленими народними депутатами, а також за сприяння Представництва ЄС в Україні та програми SIGMA було розроблено новий Закон "Про державну службу", схвалений Верховною Радою України 10 грудня 2015 р. за № 889-VIII [1].

Попри широку дискусію з приводу змісту на особливостей імплементації законодавства про державну службу у середовищі професійних експертів, управлінців, представників громадянського суспільства, маємо на меті звернути увагу на ті нормативно-правові аспекти регулювання державної служби в Україні, які до сьогодні викликають значний інтерес у всіх зацікавлених сторін.

На думку Д. Зайберлінга, новий Закон України “Про державну службу” є основою привабливості роботи в органах державної влади для нових кадрів та ефективності державного управління як такого [3, с. 5]. Фахівець підкреслює, що для успішного проведення управлінських реформ важливо підготувати висококваліфікованих і добре освічених службовців для органів державного управління та місцевого самоврядування. Вони мають стати опорою для реформування структур місцевого самоврядування, розбудови ефективного, зорієнтованого на потреби громадян державного управління та створення культури правової держави в країні. Закон передбачає низку новацій, які відрізняють чинний Закон України “Про державну службу” від попередніх аналогічних документів. Передусім, Закон визначає, що державна служба – це публічна, професійна, політично неупереджена діяльність із практичного виконання завдань і функцій держави, зокрема щодо: 1) аналізу державної політики на загальнодержавному, галузевому і регіональному рівнях та підготовки пропозицій стосовно її формування, у тому числі розроблення та проведення експертизи проектів програм, концепцій, стратегій, проектів законів та інших нормативно-правових актів, проектів міжнародних договорів; 2) забезпечення реалізації державної політики, виконання загальнодержавних, галузевих і регіональних програм, виконання законів та інших нормативно-правових актів; 3) забезпечення надання доступних і якісних адміністративних послуг; 4) здійснення державного нагляду та контролю за дотриманням законодавства; 5) управління державними фінансовими ресурсами, майном та контролю за їх використанням; 6) управління персоналом державних органів; 7) реалізації інших повноважень державного органу визначених законодавством [3, с. 10].

У Законі надано уточнене визначення державного службовця як “громадянина України, який займає посаду державної служби в органі державної влади, іншому державному органі, його апараті (секретаріаті), одержує заробітну плату за рахунок коштів державного бюджету та здійснює встановлені для цієї посади повноваження, безпосередньо пов’язані з виконанням завдань і функцій такого державного органу, а також дотримується принципів державної служби”, що дозволило відокремити державних службовців від інших працівників державних органів. Особливого значення у цьому контексті набуває принцип професіоналізму, який у тексті Закону визначається як “компетентне, об’єктивне і неупереджене виконання посадових обов’язків, постійне підвищення державним службовцем рівня своєї професійної компетентності, вільне володіння державною мовою і, за потреби, регіональною мовою або мовою національних меншин” [1].

Крім того, Законом України “Про державну службу” вперше на законодавчому рівні закріплено визначення професійної компетентності.

Важливість цього складника підготовки державного службовця пов'язана з тим, що дієвий розвиток творчої самореалізації особистості державного службовця можливий лише тоді, коли він забезпечується ґрунтовною правовою базою і здійснюється на відповідних наукових засадах. Цільова спрямованість нормативно-правового регулювання професійної підготовки державних службовців є визначальним чинником забезпечення можливостей саморозвитку та творчої самореалізації особистості [4]. У ст. 2 Закону професійна компетентність визначається як здатність особи в межах визначених за посадою повноважень застосовувати спеціальні знання, уміння та навички, виявляти відповідні моральні й ділові якості для належного виконання встановлених завдань та обов'язків, навчання, професійного й особистісного розвитку.

Ст. 6 Закону передбачено, що посади державної служби в державних органах поділяються на категорії залежно від порядку призначення, характеру та обсягу повноважень і необхідних для їх виконання кваліфікації та професійної компетентності державних службовців, Категорія "А" (вищий корпус державної служби) охоплює посади: Державного секретаря Кабінету Міністрів та його заступників, державних секретарів міністерств; керівників центральних органів виконавчої влади, які не є членами Кабінету Міністрів, та їх заступників; керівників апаратів Конституційного Суду України, Верховного Суду, вищих спеціалізованих судів та їх заступників, керівників секретаріатів Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та їх заступників, Голови Державної судової адміністрації України та його заступників; голів місцевих державних адміністрацій; керівників державної служби в інших державних органах, юрисдикція яких поширюється на всю територію України. До категорії "Б" належать посади: керівників структурних підрозділів Секретаріату Кабінету Міністрів та їх заступників; керівників структурних підрозділів міністерств, інших центральних органів виконавчої влади та інших державних органів, їх заступників, керівників територіальних органів цих державних органів та їх структурних підрозділів, їх заступників; заступників голів місцевих державних адміністрацій; керівників апаратів апеляційних та місцевих судів, керівників структурних підрозділів апаратів судів, їх заступників; заступників керівників державної служби в інших державних органах, юрисдикція яких поширюється на всю територію України. Категорія "В" охоплює інші посади державної служби, не віднесені до категорій "А" і "Б" [1]. Як позитивну можемо характеризувати тенденцією законодавчого закріплення балансу управлінсько-керівного та професійно-виконавчого апарату в структурі державних органів, і відповідно до частини третьої ст. 6 Закону кількість посад державної служби категорій "А" і "Б" в державному органі повинна становити не більше третини його штатної чисельності.

До фундаментальних новацій Закону України “Про державну службу” варто віднести й розмежування політичних та адміністративних посад, зокрема – запровадження інституту державних секретарів міністерств, виведення за межі державної служби працівників патронатних служб, помічників депутатів. Законодавчою нормою тепер є те, що на всі посади держслужби, у тому числі – на вищі управлінські посади, встановлюється винятково конкурсна процедура призначення. Проведення конкурсу на зайняття вакантної посади державної служби здійснюється з урахуванням рівня професійної компетентності, особистих якостей і досягнень кандидатів на зайняття вакантної посади.

Так само важливими є й закладені в Законі механізми контролю діяльності державних службовців. Відповідно до частин першої-другої та частини одинадцятої ст. 44 Закону результати службової діяльності державних службовців щороку підлягають оцінюванню для визначення якості виконання поставлених завдань, а також з метою прийняття рішення щодо преміювання, планування їхньої кар’єри, виявлення потреби у професійному навчанні.

Оцінюючи основні новації Закону можемо зробити висновок, що порівняно з попереднім законодавством ці зміни були побудовані на основних засадах якісної, результативної та ефективної державної служби та створюють базові можливості для досягнення стратегічних пріоритетів реформування держави. Приєднуємося до думки Ю. Кізілова про те, що в основу Закону України “Про державну службу” покладено ключові засади, визначені Концепцією адміністративної реформи в Україні: класифікація державних органів і державних посад; визначення сфери державної служби і статусу державних службовців; конкурсність, об’єктивність, прозорість і гласність у прийнятті на державну службу та просуванні щодо службової кар’єри; вдосконалення адміністративної культури державних службовців, посилення суспільної довіри до них; правова захищеність, політична нейтральність на державній службі; мотивація, стимулювання, заохочення державних службовців; професійна підготовка кадрів для державної служби; відданість, сумлінність, відповідальність державних службовців; оптимізація структури управління державною службою.

З огляду на це, основними цілями і завданнями для розширення нормативно-правової бази, на основі якої здійснюється процес підготовки державного службовця в Україні, залишатимуться сприяння незмінності конституційного ладу, створення умов для розвитку відкритого громадянського суспільства, захист прав та свобод людини і громадянина, забезпечення результативної, стабільної діяльності органів державної влади відповідно до їх завдань, повноважень, компетенції на конституційних засадах.

Л і т е р а т у р а :

1. Закон України “Про державну службу” від 10 груд. 2015 р. № 889-VIII // Голос України. – Офіц. вид. – 2015. – № 250. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/889-19
2. *Кізілов Ю. Ю.* Особливості проходження державної служби в умовах чинного Закону України “Про державну службу” / Ю. Ю. Кізілов // Теорія та практика державної служби : матеріали наук.-практ.конф., 11 листоп. 2016 р. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2016. – С. 41-44.
3. Реформа державної служби у питаннях та відповідях : практичний посіб. для керівників служб управління персоналом / за заг. ред. К. Ващенка. – Київ : Ц-тр адапт.держ. сл. до стандартів ЄС, 2016. – 176 с.
4. *Науменко Р. А.* Професійна компетентність державних службовців у контексті реформ в Україні [Електронний ресурс] / Р. А. Науменко, В. І. Тимцуник. – Режим доступу : http://el-zbirn-du.at.ua/2015_2/7.pdf

Т. В. Гавронська,
кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри правознавства
НПУ імені М. П. Драгоманова

РОЛЬ ОСОБИСТОСТІ В ДЕРЖАВОТВОРЕННІ

Є люди – поява яких в історії ніби-то призвана вирішити нерозв’язану проблему, взяти приступом глухий кут, куди повний безсилля та інертності зайшов хід подій, розчистити шлях, навантажений безладом та анархією, проголошуючи і вже встановлюючи майбутнє.

І почати хотілося мені з Греції, тому що епоха грецьких міст-республік стала першим кроком людського духу до зрілості та важливій справі, як людям керувати людьми.

Лікург, Дракон, Солон започаткували певні системи державного устрою, які були прийняті з великою готовністю народу до цього, та опираючись на велику довіру самого народу, вони відріклись від вищої влади, а всі свої знання, знання людей і народів та всю свою працю присвятили державотворенню. Афіни і Спарта назавжди залишаться великими пам’ятками державного мистецтва, які практикувались в досягненні двох великих цілей – патріотизму, і просвіти. Ці принципи задали вектор розвитку людства.

У всі часи і всюди просвіта, моральність і діяльність громадян знаходилась у повній відповідальності з добробутом нації і багатство збільшувалось чи зменшувалось пропорційно цим рисам. Але ніколи праця і бережливість, дух творчості і підприємництва окремих осіб не створювали нічого великого нам, де вони не знаходили опори в громадянській свободі,